

بایگاه اطلاعات علمی

دانشکده علوم انسانی

گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی - فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان

بررسی قضاوت شورایی از دیدگاه فقه

استاد راهنما

دکتر حمید مسجد سرائی

نگارش

مهدی حبیب پور

بهمن ماه ۱۳۹۸

صور تجلسه ارزیابی پایان نامه کارشناسی ارشد

با تأییدات خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم / آقای:

آقای مهدی حبیب پور - ۹۶۱۱۴۳۵۰۰۹ - فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه:

بررسی قضاوت شورایی از دیدگاه فقه اسلامی

در ساعت ۸ روز سه شنبه مورخ ۹۸/۱۱/۰۸ - در محل سمعی و بصری دانشکده برگزار گردید.

تاریخ تصویب موضوع پایان نامه: ۹۷/۲/۱۵ تعداد واحد: ۴

نامبرده نمره (به عدد احروف) ۱۷/۵۰ (هفده و پنجاه و سه) با درجه خوب دریافت نمود.

درجه پایان نامه: عالی خیلی خوب خوب متوسط مردود

(عالی : ۱۹-۲۰ ، خیلی خوب : ۱۸-۱۸/۹۹ ، خوب : ۱۶-۱۷/۹۹ ، متوسط : ۱۴-۱۵/۹۹ ، مردود : کمتر از ۱۴)

استاد راهنما: دکتر حمید مسجد سربابی
دانشیار دانشگاه سمنان
امضاء:

استاد مشاور: امضاء:

داور داخلی خارجی : دکتر محمد جواد دانیالی
استادیار دانشگاه سمنان
امضاء:

داور داخلی خارجی : دکتر محمد ابوعطا
دانشیار دانشگاه سمنان
امضاء:

دکتر قدرت ا... خیاطیان
رئیس دانشکده علوم انسانی
دانشگاه سمنان
دانشکده علوم انسانی

دکتر سید محسن آوندی
معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده
دانشگاه سمنان

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق پیرامون موضوع این رساله متعلق به دانشگاه سمنان است.

**** تعهد نامه ****

اینجانب مهدی حبیب پور فارغ التحصیل مدرک فوق لیسانس رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه سمنان، دانشکده علوم انسانی تعهد می نمایم که محتوای این پایان نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و به پایان رساندن آن، نتیجه تلاش و مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید محترم بوده است. در صورت اثبات خلاف مندرجات فوق، به تشخیص دانشگاه مطابق با ضوابط و مقررات حاکم (قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی، ضوابط و مقررات آموزشی، پژوهشی و انضباطی) با اینجانب رفتار خواهد شد و حق هر گونه اعتراض در خصوص احقاق حقوق مکتسب و تشخیص و تعیین تخلف و مجازات را از خویش سلب می نمایم. در ضمن مسئولیت هر گونه پاسخگویی به اشخاص اعم از حقیقی، حقوقی و مراجع ذی صلاح (اعم از اداری و قضایی) بر عهده اینجانب خواهد بود و دانشگاه هیچ گونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت.

امضاء

نام و نام خانوادگی: مهدی حبیب پور

تاریخ: ۱۳۹۸/۱۱/۱۰

تقدیم به :

تقدیم به ساحت مقدس یوسف زهرا (عج) که چشمها برای زیارت صبحش بیدارند ...

تقدیر و تشکر

((انَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا هَمَانَا بَا هِر سَخْتِي الْبِتَّةِ آسَانِي هَسْت))

(سوره شرح آیه ی ۶)

نگارش هر رساله مرهون استادانی است که در طی دوره تحصیل به دانشجویان خود با عشق به علم و تلاش مجدانه، همت نهادن مرحله به مرحله در سیر علمی انجام رساله، نشان از تلاش استادان در این حوزه مطالعاتی است.

فرایند انجام رساله بعد از کسب دانش از استادان صرفاً با رهنمودهای استاد راهنما و مشاور مسیر می‌شود. و به همین منظور از استاد گرامی جناب آقای دکتر حمید مسجد سرایی که به عنوان استاد راهنما رهنمودهای ارزنده و علمی برای نگارش این رساله ارائه نمودند و بیشترین زحمات را متقبل شدند تقدیر و تشکر می‌نمایم.

همچنین از خانواده عزیزم به خاطر صبر و بردباری شان که همه مشقت‌های دوره تحصیلی این جانب را تحمل نمودند تشکر می‌کنم.

چکیده

منصب قضاوت از مناصب بسیار مهم در جوامع بشری است با توجه به اینکه به حفظ حقوق کرامت انسانها ارتباط دارد. در دیدگاه ادیان به ویژه دین مبین اسلام و شارع مقدس منصب قضاوت دارای جایگاه پر اهمیتی است. در عصر حاضر با ارتقای روز افزون جوامع بشری و رشد و تحول روابط حقوقی بین مردم، ضرورت وجود یک روش عادلانه قضایی، امر قضاوت را به مسئله و چالشی مهم و اساسی فرا می خواند. با عنایت به پیشرفت و توسعه اینترنت و تجارت های الکترونیکی و همچنین رشد جرم های فردی و اجتماعی سازمان یافته و جدید و پیچیده، اهمیت نگاه عمیق تری را نسبت به نهاد قضا می طلبد. به نظر می رسد یکی از راههای رسیدن به عدالت قضایی، قضاوت شورایی یا تعدد قاضی است، به گونه ای که جمعی از قضات موضوع واحد را بررسی کنند و سپس بعد از مشورت، مطابق رأی اکثریت یا همه آنها حکم واحدی انشاء و قطعی شود. در این پژوهش نظرات فقهای موافق و مخالف قضاوت شورایی مورد بررسی قرار گرفته است؛ نظرات و ادله هر دو گروه به صورت جداگانه و مبسوط توضیح داده شده، ضمن اینکه یافته های بررسی و تحقیق، حاکی از این است که دیدگاه موافقین مشروعیت قضاوت شورایی، از مبانی قوی تر و مستحکم تری برخوردار است و نتیجه بدست آمده اینکه سیستم قضاوت شورایی به واسطه برخورداری از مبانی فقهی و با استعانت از حکم عقل، از وثاقت و اطمینان بیشتری نسبت به سیستم وحدت قاضی برخوردار است.

کلید واژه ها : قضاوت شورایی، تعدد قاضی، وحدت قاضی، منصب قضا

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
فصل اول - کلیات تحقیق	
۴	۱-۱. بیان مسأله
۶	۲-۱. اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۶	۳-۱. اهداف تحقیق
۷	۴-۱. روش تحقیق
۷	۵-۱. سؤالات و فرضیه های تحقیق
۷	۶-۱. پیشینه تحقیق
فصل دوم - مفهوم شناسی و مبانی نظری تحقیق	
۱۰	۱-۲. مفهوم شناسی
۱۰	۱-۱-۲. مفهوم قضاوت در لغت
۱۱	۲-۱-۲. مفهوم قضاوت در اصطلاح فقها
۱۲	۲-۲. اقسام قاضی
۱۲	۱-۲-۲. قاضی منصوب
۱۲	۲-۲-۲. قاضی تحکیم
۱۳	۳-۲-۲. قاضی مأذون
۱۴	۴-۲-۲. قضاوت قاضی با اهل فن (مشورت)
۱۶	۳-۲. اهمیت قضاوت در اسلام
۱۶	۱-۳-۲. در آیات
۱۸	۲-۳-۲. در روایات
۱۸	۴-۲. اصول حاکم بر قضاوت عادلانه
۱۸	۱-۴-۲. اصل مستقل بودن قاضی در صدور حکم
۲۰	۲-۴-۲. اصل بیگناه بودن افراد

۲۰ اصل مساوات ۳-۴-۲
۲۱ اصل عدم مانع برای حضور افراد در جلسات دادرسی ۴-۴-۲
۲۲ اصل تعادل ترافی (تناظر) ۵-۴-۲
۲۳ اصل آگاه سازی متهم از حقوق خود در روند دادرسی ۶-۴-۲
۲۴ مفهوم شورا ۵-۲
۲۵ انواع مشورت در قضاوت ۶-۲
۲۵ قضاوت شورایی ۷-۲
۲۶ ضرورت قضاوت شورایی در تحقق عدالت قضائی ۸-۲
فصل سوم - مبانی فقهی و حقوقی قضاوت شورایی در اسلام	
۲۹ دیدگاه موافقین قضاوت شورایی ۱-۳
۳۰ ادله موافقین ۲-۳
۳۰ ۱-۲-۳ اصل جواز یا اصل اباحه ۳۰
۳۰ ۲-۲-۳ عموم ادله یا اطلاق عدله ۳۰
۳۰ ۳-۲-۳ متقن تر بودن ۳۰
۳۱ ۴-۲-۳ انطباق بیشتر با حکم واقعی ۳۱
۳۱ ۵-۲-۳ وکالت، وصایت، شهادت ۳۱
۳۱ ۶-۲-۳ اصل عدم اشتراط ۳۱
۳۱ ۷-۲-۳ أقرب به صواب بودن ۳۱
۳۱ ۸-۲-۳ اوفق به احتیاط ۳۱
۳۲ ۹-۲-۳ أقوا بودن ۳۲
۳۲ ۱۰-۲-۳ قاضی تحکیم ۳۲
۳۲ ۱۱-۲-۳ حکم عقل ۳۲
۳۳ ۳-۳ نظر و ادله فقهای مخالف قضاوت شورایی ۳۳
۳۳ ۱-۳-۳ ادله مخالفین ۳۳
۳۳ ۱-۱-۳-۳ انصراف ادله ۳۳

- ۳۳ ۳-۳-۱-۲. توارد علتین بر معلول واحد
- ۳۳ ۳-۳-۱-۳. فاقد شی معطی شی نیست
- ۳۴ ۳-۳-۱-۴. تقلید در قضا
- ۳۴ ۳-۴. پاسخ به ادله مخالفین قضاوت شورایی
- ۳۸ ۳-۵. دیدگاه فقهای اهل سنت
- ۳۸ ۳-۶. پیشینه قضاوت در محاکم ایران
- ۳۸ ۳-۶-۱. قانون مصوب سال ۱۲۸۹
- ۳۹ ۳-۶-۲. قانون مصوب ۱۳۳۷ برای عشایر
- ۴۰ ۳-۶-۳. قانون مصوب سال ۱۳۳۴
- ۴۰ ۳-۶-۴. قانون مصوب سال ۱۳۴۴
- ۴۲ ۳-۶-۵. قانون مصوب سال ۱۳۴۵
- ۴۳ ۳-۶-۶. قانون مصوب ۱۳۵۸
- ۴۳ ۳-۶-۷. قانون آیین دادرسی کیفری
- ۴۴ ۳-۶-۸. قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۶۱
- ۴۵ ۳-۶-۹. قانون دادگاه های عمومی سال ۱۳۷۳
- ۴۷ ۳-۶-۱۰. قانون هیئت منصفه
- ۵۰ ۳-۶-۱۱. قانون مصوب سال ۱۳۷۹
- ۵۱ ۳-۶-۱۲. شعبه تشخیص
- ۵۲ ۳-۶-۱۳. تأسیس دادگاه خانواده
- ۵۲ ۳-۶-۱۴. دادگاه ویژه روحانیت
- ۵۲ ۳-۷. ادله حقوق دانان موافق قضاوت شورایی
- ۵۳ ۳-۷-۱. رضایت و اطمینان بیشتر مردم نسبت به دستگاه قضایی
- ۵۴ ۳-۷-۲. کوتاه تر شدن زمان رسیدگی به پرونده ها
- ۵۴ ۳-۷-۳. به حداقل رسیدن حکم های نقض شده
- ۵۵ ۳-۷-۴. کاهش دخالت و فشار بیگانه بر صدور حکم

- ۳-۷-۵. امکان دست یابی دقیق تر به حکم واقعی با خرد جمعی ۵۶
- ۳-۷-۶. اقناع نسبی محکومان ۵۷
- ۳-۷-۷. افزایش جایگاه دستگاه قضایی ۵۸
- ۳-۸-۱. ادله حقوق دانان مخالف قضاوت شورایی ۵۹
- ۳-۸-۱. طولانی تر شدن رسیدگی به پرونده ها ۵۹
- ۳-۸-۲. امکان به نتیجه نرسیدن قضات در قضاوت جمعی ۶۰
- ۳-۸-۳. مُدقانه رسیدگی نکردن بعضی قضات ۶۲
- ۳-۸-۴. هم سطح نبودن قضات ۶۳
- ۳-۸-۵. به دنبال داشتن تردید در نتیجه ۶۳
- ۳-۸-۶. عدم شناخت قاضی مقصر ۶۴
- ۳-۸-۷. امکان اثر گذاری قاضی مافوق بر دیگران ۶۶
- ۳-۸-۸. مسبوق به سابقه نبودن این نوع قضاوت ۶۶
- ۳-۸-۹. زیادتر شدن هزینه دستگاه قضایی ۶۷
- ۳-۹. وضعیت اختلاف مترافعان در تعیین قاضی ۶۷
- ۳-۱۰. محاسن و معایب قضاوت شورایی ۶۸

فصل چهارم - نتیجه گیری

- نتیجه گیری ۷۱
- فهرست منابع و مآخذ ۴۷

مقدمه

قضاوت، یک منصب و مقام شرعی و یکی از شئون فقیه جامع الشرایط در کنار افتاء و ولایت است. و یکی از مهمترین ارکان حکومت اسلامی است و شاید به جرأت بتوان گفت که اساسی ترین وظیفه هر حکومت و جامعه، فصل خصومت و رفع نزاع و درگیری بین شهروندان و تحقق عدالت در عرصه های گوناگون است. (لسانی و همکاران، ۱۳۹۵ش، ص ۲۷۶)

منصب قضاوت از مناصب جلیله است که از طرف خداوند متعال، برای پیغمبر (ص) ائمه معصومین (ع) و از طرف آنان برای فقیه جامع الشرایط ثابت است. (موسوی خمینی، بی تا، ج ۲، ص ۴۰۴) امر قضا از مهم ترین و با اهمیت ترین امور جامعه است، تا بدان حد که گفته شد، شاخه ای از درخت ولایت و حکومت است و امور حکومت جز با آن به سامان نخواهد رسید چون ستون محکم حکومت است. (یزدی، ۱۳۸۸ش، ش ۴۰، ص ۱۶)

قضاوت شورایی یا تعدد قضاات که نسبت به موضوع واحد انشاء حکم می کنند در همه کتب فقهی به صورت مفصل مورد بحث قرار نگرفته بلکه در مواردی در بحث صفات قاضی گذرا مورد بررسی قرار گرفت. مقصود از قضاوت شورایی این است که در موضوع واحد اکثریت و یا همه قضاات حکم واحدی را صادر نمایند نه اینکه هر قاضی در بخشی از حکم (نصف) یا (یک سوم) و با اجتماع اجزاء، حکم آنها کامل شود. (حاجی ده آبادی، ۱۳۹۰ش، ش ۳۰، ص ۷۸)

همانطور که در بحث وکالت شخصی دو نفر را در امری وکیل می کند تا هر دو باهم عقد واحدی را انشاء نمایند. و همچنین از نظر بعضی از حقوق دانان قضاوت شورایی (جمعی)، اشتباهات قاضی را به حداقل ممکن می رساند. در این بین بعضی از فقها با ادله هایی موافق قضاوت شورایی و بعضی از فقها مخالف قضاوت شورایی هستند. اما دلایل قضاوت شورایی از استحکام بیشتری برخوردار است.

در این دوران کنونی با توجه به پیشرفت جوامع بشری و وسعت و تحول مناسبات حقوقی، جرم های سازمان یافته فردی و اجتماعی، ضرورت نگاه عمیق تری نسبت به صادر کردن احکام توسط قضاات را در پی دارد، وجود قضاات متعدد در یک دادگاه این امکان را بوجود می آورد که آنها با همدیگر مشورت و تبادل نظر کنند و از طرفی قاضی واحد در بعضی از مسائل نمی تواند به تنهایی به عمق آن مسئله پی ببرد. (آخوندی، ۱۳۸۴ش، ج ۲، ص ۱۸۶)

ضمن اینکه حکم صادر شده بواسطه هیأت قضات از نظر اجتماعی و در بین مردم از اهمیت بیشتری برخوردار است از طرفی هم قضاوت فردی بیشتر در معرض نفوذ اشخاص و سلايق شخصی است نسبت به قضاوت شورائی.

با توجه به مطالب بیان شده در اهمیت قضاوت جمعی و شورایی در این پژوهش سعی بر این است که با بررسی کتب فقهی و آثار محققین اعتبار قضاوت شورایی از دیدگاه فقه را با بیان ادله موافقین و مخالفین و بیان نتیجه به رشته تحریر در آوریم.

این پایان نامه در چهار فصل تنظیم شده است: فصل اول به کلیات تحقیق اختصاص دارد؛ در فصل دوم مفهوم شناسی و مبانی نظری تحقیق مورد بحث واقع شده است. در فصل سوم که فصل اصلی پایان نامه را شامل می شود مبانی فقهی قضاوت شورایی بحث شده است. در این فصل ضمن نقل دیدگاه موافقین و مخالفین قضاوت شورایی، ادله هر دو دیدگاه مطرح شده و مورد نقد واقع شده است. فصل چهارم نیز به نتیجه گیری و منابع اختصاص دارد.

فصل اوّل:

کلیّات تحقیق

۱-۱. بیان مسأله

قضاوت، یک منصب و مقام شرعی و یکی از شئون فقیه جامع الشرایط در کنار افتاء و ولایت است و یکی از مهم ترین ارکان حکومت اسلامی است و شاید با جرات بتوان گفت که اساسی ترین وظیفه هر حکومت، فصل خصومت و رفع ماده نزاع بین شهروندان و تحقق عدالت در عرصه های گوناگون اجتماعی است. (لسانی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۲۷۶)

قضاوت شورایی چنان است که دو نفر قاضی یا بیشتر، با یکدیگر موضوع واحدی را رسیدگی کنند و همه آنها با مشورت جمعی، رای واحدی را صادر نمایند، بدین معنا که مجموع نظرات و آرای آنها که شی واحدی است، از سوی همه آنها صادر گردد، همان گونه که یک نفر، دونفر را در امری وکیل نماید که هر دو وکیل با توافق، عقد واحدی را انشا نمایند. (حاجی ده آبادی، محمدی نسب، ۱۳۹۰، ص ۷۸)

در حوزه حقوق موضوعه نیز حقوق دانان در مورد محاسن و معایب آن نظرات مختلفی بیان کرده اند. قضاوت شورایی به بیان حقوق دانان آن است که جمعی از قضات موضوع واحدی را بررسی کنند و بعد از مشورت با هم، همگی حکم واحد را صادر کنند. به نظر حقوق دانان تعدد قاضی جلوی اشتباهات را گرفته به حداقل می رساند.

این گونه قضاوت در ادبیات فقهی - حقوقی موجود، کمتر به شکل تفصیلی و به صورت همه جانبه مورد بررسی قرار گرفته است.

در عصر حاضر، با پیشرفت روزافزون جوامع بشری و وسعت و تحول مناسبات حقوقی میان افراد و ضرورت وجود یک رویکرد عادلانه قضایی، طبیعتاً امر قضا را به چالشی مهم و اساسی فراخوانده است. گسترش بیش از پیش جوامع، تحول روابط حقوقی، توسعه اینترنت و تجارت های الکترونیکی در عرصه حقوق خصوصی و همچنین رشد بزه های فردی و اجتماعی سازمان یافته و پیوند عمیق آن با اجتماع در قلمرو مباحث حقوق کیفری، ضرورت نگاه عمیق تری را نسبت به نهاد قضا می طلبد.

در تبیین مفهوم قضاوت شورایی باید توجه داشت که بدان معنا نیست که هر کدام از قضات نصف (یک دوم) یا ثلث (یک سوم) قاضی باشند و ولایت در قضاوت، با اجتماع اجزاء از ولایت های آنها کامل و ایجاد شود، بلکه بدین معناست که هر کدام، قاضی تام و کامل باشند؛ ولی حکم، بدون اتفاق نظر یا رأی اکثریت، نافذ و قابل اجرا نباشد. این مسئله از جمله مباحثی

است که گرچه در حقوق، مورد پذیرش حقوقدانان است و در سیستم های گوناگون حقوقی کمابیش وجود دارد، ولی در همه کتب فقهی امامیه مورد بحث قرار نگرفته است و از آن دسته فقها که این مهم را مورد بحث قرار داده اند، نه به طور تفضیلی و همه جانبه، بلکه به صورت گذرا و البته بیشتر در بحث صفات قاضی مورد بحث قرار داده اند.

بررسی در کتب فقهی و آثار محققین گویای این است که در خصوص موضوع قضاوت شورایی دو دیدگاه موافق و مخالف وجود دارد به گونه ای که برخی از فقها با ادله ای نظیر: اصل جواز، عمومیت داشتن ادله قضا، اضبط بودن قضاوت شورایی، اصل عدم اشتراط وحدت قاضی، بنای عقلا، و اوفق به احتیاط بودن تلاش کرده اند تا چنین قضاوتی را با مبانی فقهی منطبق جلوه دهند؛ و در مقابل نیز برخی از فقها نظیر آیه الله گلپایگانی از فقهای معاصر به عدم جواز قضاوت شورایی قائلند.

استدلال این گروه عبارت است از: انصراف ادله به قضاوت غیر شورایی، تقلید قاضی در اجتهاد از قاضی دیگر، رفع اختلاف با امر مورد اختلاف.

با توجه به امتیازات و محاسنی که برای این نوع قضاوت برشمرده اند و نظر به اینکه امروزه قاضی مجتهد و دارای شرایطی که در کتب فقهی بیان شده است به ندرت متصدی منصب خطیر قضا می باشد واکاوی این مهم از منظر فقهی و حقوق داخلی جای بحث بیشتری دارد و ضرورت اجرای آن غیر قابل انکار به نظر می رسد.

باید توجه داشت که وجود قضات متعدد در بررسی یک پرونده این امکان را به وجود می آورد که آنان با همدیگر تبادل نظر کنند و همچنین دادرسان تازه کار از تجربیات قضات با سابقه بهره مند شوند. حکمی هم که به واسطه هیات قضات صادر می شود با استحکام بیشتری نسبت به حکم قاضی واحد برخوردار است.

در این تحقیق ضمن تبیین دیدگاه موافقین و مخالفین نهاد قضاوت شورایی، ادله و مبانی هر کدام مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

۲-۱. اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

یکی از ارکان مهم هر جامعه حکومتی امر قضا می باشد و از مسائلی است که در طول تاریخ در بین مردم برای رفع نزاع وجود دارد و دین اسلام برای گسترش عدالت بواسطه پیامبر و ائمه معصومین^(ع) به آن اهتمام ویژه دارد.

از دوران شکل گیری عدالتخانه ها و مراجع قضایی همواره بحث قضاوت شورایی در بین حقوق دانان مورد بررسی قرار گرفته است. گاهی پرونده و ادله های طرفین طوری است که قاضی به تنهایی نمی تواند به عمق پرونده پی ببرد و این امر جزء با مشورت و تبادل نظر متخصصین دیگر میسر نیست به همین خاطر سیستم قضاوت شورایی در دست یابی عدالت بیشتر در نظام حقوقی و کم کردن زمان بررسی پرونده های مهم نهاد ضروری و موجه می باشد. از طرفی مسأله قضاوت شورایی به طور صریح در کتب فقهی بیان نشده، از این رو بررسی این مسئله امری ضروری و از اهداف تحقیق می باشد ضمناً این پژوهش علاوه بر جنبه نظری و بنیادی دارای جنبه کاربردی و عملی هم می باشد و در راستای تحقق عدالت مشکلات زیادی را برطرف می کند.

۳-۱. اهداف تحقیق

از جنبه ثبوتی می توان تبیین دیدگاه فقهای امامیه و حقوقدانان را اشاره کرد تا برای دانشجویان و البته جامعه هدف یعنی حقوقدانان معلوم شود که موضع شرع و نیز حقوق عرفی در خصوص این موضوع چه دیدگاهی را اتخاذ نموده اند اما از جنبه اثباتی هم می توان نقاط قوت و ضعف این سیستم یا نهاد قضایی را بررسی کرده و به دست اندرکاران امر قضا پیشنهاد داد تا در عمل معلوم شود که کدام نقاط مثبت و منفی می توان با آنها مواجه بود و راه تقویت نقاط مثبت و اصلاح نقاط منفی آن چگونه است.

۴-۱. روش تحقیق

این پژوهش از نظر حیطة انجام کار کتابخانه ای بوده و به روش توصیفی تحلیلی، انجام گرفته است با توجه به این امر از ابزارهایی نظیر کتب فقهی، کتب حدیثی، تفاسیر قرآن، پایان نامه ها، مجلات، نرم افزار المکتبه الشامله، نرم افزار جامع فقه اهل البیت(ع)، جامع تفاسیر، جامع احادیث فریقین، معجم رجالی و سایتهای اینترنتی مربوط به مراجع عظام و فقها و سایت المکتبه الوقیة، سایت خزانه الفقهیه، کتابخانه دیجیتالی نور، کتابخانه مدرسه فقاہت، کتابخانه عقیده استفاده شده است.

۵-۱. سوالات و فرضیه های تحقیق

- ۱- مبانی فقهی و حقوقی قضاوت شورایی چیست؟
- ۲- مهم ترین ادله قضاوت شورایی از دیدگاه حقوقدانان چیست؟
- ۳- مخالفین قضاوت شورایی چه ادله ای را برای دیدگاه خود اقامه کرده اند؟

۶-۱. پیشینه تحقیق

در زمینه قضاوت شورایی پایان نامه ای با این موضوع (بررسی اعتبار قضاوت شورایی از دیدگاه فقه) صورت نگرفته است. همچنین نگارنده به کتابی هم در این زمینه دست نیافته است البته چند تحقیق حول محور بحث قضاوت شورایی وجود دارد که ذیلاً به آن اشاره می شود.

۱- بررسی فقهی شورای حل اختلاف و تطبیق آن با قاضی تحکیم، نوشته داوود صفر زاده (دانشگاه بین المللی امام خمینی مقطع ارشد - ۱۳۸۹) وی در این پژوهش با بررسی مبانی فقهی و حقوقی هر دو نهاد شوری حل اختلاف و قاضی تحکیم به مقایسه ابعاد مختلف این دو نهاد با یکدیگر پرداخته است و به بررسی نهاد های مشابه با شورای حل اختلاف از جمله قضاوت شورایی پرداخته است.

۲- پایان نامه بررسی هیأت منصفه در ایران و تطبیق آن با حقوق انگلستان و فرانسه، نوشته محمد حسین صادقی (دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی - ۱۳۹۰) ایشان در این پایان نامه

به جایگاه و اهمیت هیات منصفه و قضاوت شورایی و مقایسه ی آنها با نظام های حقوقی انگلستان و فرانسه پرداخته است.

۳- مقاله «قضاوت شورایی در فقه و حقوق»، نوشته منصور امیرزاده جیرکلی (مجله فقه و مبانی حقوق - سال سوم - شماره ۹)؛ نویسنده در این مقاله، قضاوت شورایی را در فقه و حقوق ایران مورد بررسی قرار داده است و قضا و قضاوت شورایی را تعریف کرده همچنین آراء و ادله موافق و مخالف را بررسی کرده است. در نهایت روش تعدد قاضی را بهتر از روش وحدت قاضی دانسته است.

۴- مقاله «قضاوت شورایی و هیأت منصفه در سیستم حقوقی اسلامی»، نوشته آیت الله محمد موسوی بجنوردی (مجله حضور، ۱۳۸۰ - شماره ۳۸) ایشان در این مقاله به این موضوع پرداخته است که آیا نظام تعدد قاضی یا قضاوت شورایی از نظر عقلی و شرعی معتبر است یا خیر و بر فرض اعتبار و عدم اعتبار آن، نظام فعلی حقوقی کشور در این زمینه چگونه است؟ همچنین به مسأله ماهیت تصمیم گیری هیأت منصفه اشاره کرده است.

۵- لسانی و همکاران ۱۳۹۵ - جایگاه و ضرورت قضاوت شورایی در تحقق عدالت قضایی دو فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات فقه و حقوق اسلامی - سال هشت - شماره پانزده - ۱۳۹۵ - نویسنده بیان داشته اند که منصب قضا از مناصب بسیار مهم است و در عصر حاضر با پیشرفت روز افزون جوامع بشری و وحدت مناسبات حقوقی از جایگاه خاص برخوردار است و به بررسی ادله موافقین و مخالفین پرداخته است و نتیجه گرفته است که قضاوت شورایی در جهت تحقق عدالت قضایی از موارد ضروری بشمار می رود.

۶- مقاله بررسی فقهی حقوقی قضاوت جمعی مجله حقوق اسلامی ۱۳۹۰ شماره ۳۰ حاجی ده آبادی که در این مقاله نویسنده به بررسی ادله فقها و حقوق دانان به موضوع قضاوت جمعی پرداخته است.

تفاوت پژوهش حاضر نسبت به کارهای انجام گرفته این است که به بررسی اعتبار قضاوت شورایی از دیدگاه فقه می پردازد و ادله موافقین و مخالفین را به صورت کاملاً مبسوط و به صورت جداگانه می پردازد.